

Activiteitenverslag 2023

Stichting Van Praag Instituut voor Mens en Toekomst

Van Praag Instituut
Springweg 7
3511 VH Utrecht
info@vanpraaginstituut.nl
www.vanpraaginstituut.nl

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
VERSLAG VAN HET BESTUUR	4
1. <i>DOELSTELLING</i>	4
2. <i>PROJECTEN</i>	4
3. <i>ONDERWIJSACTIVITEITEN EN TT-NETWERK</i>	5
ORGANISATIE.....	6

VOORWOORD

Het jaar 2023 liet een bestending van het aantal cursussen en lessen zien. Omdat therapeutic touch in 2023 is opgenomen in de nieuwe V&VN Handreiking Complementaire Zorg in de Palliatieve Fase en we hard gewerkt hebben aan de voorbereiding om TT in te dienen bij de Erkeningscommissie van Vilans in de hoop dat TT erkend wordt als goed onderbouwde interventie bij onrust bij dementie, verwachten we een geleidelijke toename van het aantal cursussen. Daarom zijn we dit verslagjaar vast begonnen met het opleiden van twee nieuwe TT-docenten.

Wat projecten betreft was 2023 een actief jaar: projecten werden afgerond, zoals het COCOZ project met het Louis Bolk Instituut en de RBCZ, of gingen hun laatste fase in, zoals de COMMON studie met het Nivel. Nieuwe projecten werden voorbereid door gezamenlijk met partners subsidieaanvragen te schrijven. Zo hebben we samen met het ErasmusMC, vakgroep verplegingswetenschap, een vervolgproject op de Integrative Nursing Education Series voorbereid voor een nieuwe subsidieronde van het EU Erasmus+ programma, die begin 2024 werd ingediend. Ook werden enkele nieuwe projecten opgestart.

Een verrassing dit jaar was de toekenning van de Excellence in Integrative Research Award 2023 van de European Society for Integrative Medicine voor het INES project, uitgereikt tijdens het internationale integrative medicine congres in Rome.

Ook in dit verslagjaar hebben we prettig en constructief samengewerkt met onze partners, zoals de V&VN afdeling complementaire zorg, het CIZG en de onderzoeksinstituten Nivel en Louis Bolk Instituut.

Namens het bestuur,
Martine Busch
directeur

juni 2024

VERSLAG VAN HET BESTUUR

1. DOELSTELLING

De doelstelling van de **Stichting Van Praag Instituut voor Mens en Toekomst** is:

- a) Het bewerkstelligen van een meer menselijke gezondheidszorg, waarin een holistische visie op de mens en op ziekte en gezondheid centraal staat.
- b) Het verbinden van standaardzorg met complementaire interventies en het versterken van professionals, vrijwilligers, mantelzorgers en patiënten, op weg naar integratieve nursing en integratieve medicatie.
- c) Het ontwikkelen van onderwijsactiviteiten.

Het Van Praag Instituut heeft daar in dit verslagjaar 2023 op verschillende manieren en conform het beleidsplan invulling aan gegeven.

2. PROJECTEN

AcuChem studie: ACUpunctuur bij CHEMotherapie

In 2023 zijn we gestart met de AcuChem studie, een samenwerking tussen het Van Praag Instituut, het Louis Bolk Instituut, het Jeroen Bosch ziekenhuis en ziekenhuis Rijnstate. Doel van de studie is tweeledig: enerzijds een pragmatische evaluatie van het effect van acupunctuur op met name neuropathie als gevolg van chemotherapie bij borstkanker en anderzijds het evalueren en bestendigen van de samenwerking tussen oncologen en acupuncturisten. In beide ziekenhuizen worden 60 patiënten geïnccludeerd (30 in de acupunctuurgroep en 30 in de controlegroep) en voor elke locatie wordt samengewerkt met drie acupuncturisten in de directe omgeving. De AcuChem studie loopt van 2023-2025 en wordt gefinancierd door de NAAV, WAVAN, de NVA en de Triodos Foundation.

COMPAZI studie: COMplementaire zorg in de PAlliatieve fase: doorontwikkeling en Implementatie van de nieuwe handreiking in verpleeghuis en hospice

Eind 2023 ontvingen we het positieve besluit van ZonMw om dit onderzoeksvorstel – in een samenwerking met de Hogeschool Rotterdam, vier verpleeghuizen en Kicozo – te honoreren. Doel is het implementeren van de handreiking Complementaire zorg in de palliatieve fase in de deelnemende organisaties en het krijgen van inzicht in het implementatieproces. De externe projectbegeleider, die voor de duur van dit project in dienst zal komen van het Van Praag Instituut, ondersteunt per zorgorganisatie een interne complementaire zorg werkgroep, terwijl een van de werkgroepleden de 'interne coach' is voor de zorgorganisatie. Deze interne coaches leren weer van elkaar. De voortgang wordt geëvalueerd met casestudies en data wordt verzamelen met (groeps-)interviews, observaties en vragenlijsten. De COMPAZI studie zal in 2024 van start gaan en loopt tot 2026.

Therapeutic touch (TT) in de ouderenzorg

Om TT beter te verankeren in de ouderenzorg is het belangrijk dat het als interventie terug te vinden is in handreikingen, richtlijnen en databanken. Een zo'n databank is de Databank Erkende Interventies in de langdurige zorg van nationaal kennisinstituut Vilans. In een eigen project van het Van Praag Instituut is in 2023 gewerkt aan het schrijven van een erkenningsaanvraag en het actualiseren van TT materiaal, zoals het cursusboek en de docentenhandleiding. Daarin zijn wij intensief begeleid door een adviseur van Vilans. De aanvraag is begin 2024 ingediend en in juni 2024 zal de onafhankelijke erkenningscommissie een uitspraak doen.

COMMON-studie: Make open COMMunication about evidence-based complementary medicine part of routine ONcology practice.

Doel van de COMMON-studie is het vergroten van de kennis, bespreekbaarheid, toegankelijkheid en veilig en passend gebruik van complementaire zorg in de oncologie in het algemeen en in de behandeling van borstkanker in het bijzonder. Dit project is een samenwerking tussen het Nivel, Van Praag Instituut, Universiteit Leiden, IKNL, 3 ziekenhuizen en patiëntorganisaties. De COMMON-studie loopt van 2020-2024 en wordt gefinancierd door KWF. In dit verslagjaar is vooral gewerkt aan het schrijven van meerdere artikelen en het ontwikkelen en toetsen van eenvoudige tools voor zowel patiënten als zorgverleners.

OCK-II: Vervolg Keuzehulp Complementaire zorg voor kinderen met kanker

In het project OCK-II wordt de eerder ontwikkelde keuzehulp geactualiseerd met nieuwe kennis over complementaire zorg bij pijn en tegelijkertijd uitgebreid naar andere klachten zoals vermoeidheid en misselijkheid. Daarnaast is het nodig om de keuzehulp op een duurzame manier te implementeren, zodat de informatie ook daadwerkelijk blijvend door zorgprofessionals en ouders benut wordt en onderhouden blijft in de toekomst. Tenslotte wordt ernaar gestreefd de resultaten te verwerken in een handreiking. In dit project wordt samengewerkt met het Louis Bolk Instituut, het Prinses Máxima Centrum voor Kinderoncologie en NAFKAM. Het project loopt van 2022-2023 en wordt gefinancierd door Ekha Foundation. In dit verslagjaar is vooral gewerkt aan het beoordelen van de gevonden studies en het komen tot aanbevelingen volgens de veelgebruikte GRADE methodiek. Ook is een start gemaakt met het schrijven van teksten over de complementaire zorg voor de website van het Prinses Máxima Centrum voor Kinderoncologie. Het project loopt nog een half jaar langer door dan oorspronkelijk gepland.

COCOZ-Proeftuinen: COmmunicatie en verwijzing COmplementaire Zorg

Het tweejarige COCOZ project – een samenwerking tussen Van Praag Instituut, Louis Bolk Instituut en RBCZ – is dit verslagjaar afgerond. Het doel van de COCOZ-Proeftuinen was het operationaliseren en doorontwikkelen van samenwerking tussen de beoefenaren van 13 verschillende complementaire behandelwijzen en beoefenaren van 5 reguliere zorgdisciplines. Hiermee werd voortgebouwd op de uitkomsten van het eerste COCOZ-project, dat plaatsvond in de jaren 2016-2019. In dit verslagjaar zijn op basis van eerdere focusgroepen tips en tools ontwikkeld en is er een toegankelijke en goed onderbouwde keuzehulp complementaire zorg gemaakt, die online terug te vinden is op de website van RBCZ en in de vorm van een waaier zal worden aangeboden aan huisartsen.

Handreikingen complementaire zorg in de palliatieve fase

In 2023 zijn twee nieuwe handreikingen over complementaire zorg in de palliatieve fase gepubliceerd, een voor volwassenen en een voor kinderen. Hierin wordt op een praktische manier beschreven welke interventies voor bepaalde symptomen bruikbaar zijn, hoe ze op de juiste manier kunnen worden toegepast en welke contra-indicaties er zijn. In beide handreikingen zijn zes verpleegkundige complementaire interventies opgenomen, waaronder TT. Voorzitter van de werkgroep was Monique van Dijk, hoogleraar verplegingswetenschap en gemandateerd door V&VN. Verder bestond de werkgroep uit vertegenwoordigers van het Van Praag Instituut, de beroepsvereniging van verzorgenden en verpleegkundigen V&VN, Palliactief, de Vereniging van Geestelijk Verzorgers (VGVZ), Patiëntenfederatie Nederland, Stichting Kind & Ziekenhuis. De handreikingen zijn terug te vinden op Palliaweb.

1. ONDERWIJSACTIVITEITEN EN TT-NETWERK

In 2023 zijn zes in company trainingen therapeutic touch bij diverse ouderenzorginstellingen gegeven en 1 open inschrijving training op de eigen locatie van het Van Praag Instituut in Utrecht. In drie verpleeghuizen zijn workshops TT en centeren gegeven. Er zijn gastlessen complementaire zorg verzorgd bij de opleiding tot specialist ouderengeneeskunde (SOON), verpleegkundige neurologie en kinderverpleegkundige (UMCUtrecht Academie), vervolgopleiding tot verpleegkundige complementaire zorg en pijnconsulent (HAN) en STIBIG. Er zijn ook diverse presentaties en workshops gegeven op congressen, conferenties, en themabijeenkomsten. Voor het symposium ter gelegenheid van 25-jarig jubileum van de V&VN, afdeling cz leverde het Van Praag Instituut de dagvoorzitter.

Nieuw dit jaar was de Cursus Implementatie Complementaire zorg, die het Van Praag Instituut samen met de V&VN, afdeling complementaire zorg heeft ontwikkeld en gegeven. Dit is een hybride cursus, bedoeld voor verpleegkundigen en verzorgenden die complementaire zorg verder willen inbedden in hun eigen werksituatie. Een eerste groep zorgverleners uit verschillende werkvelden heeft de cursus getest, samen met het bestuur van de afdeling, en voor 2024 staat hij opnieuw geprogrammeerd.

Ter gelegenheid van de publicatie van de Handreiking Complementaire zorg in de palliatieve fase hebben we samen met de regiehouder V&VN een uitverkocht symposium georganiseerd, met 110 deelnemers. Voorzitter van de werkgroep prof. Monique van Dijk hield een introductie en overhandigde het eerste exemplaar van de handreiking aan prof. Saskia Teunissen.

Voor zorgprofessionals in de palliatieve zorg voor kinderen is de handreiking voor kinderen gepresenteerd in een goed bezochte online bijeenkomst, die we samen met het Kenniscentrum voor kinderpalliatieve zorg hebben georganiseerd.

TT-zorgverleners konden zich bijscholen op de *TT-Opfrisdag* en de studiedag *TT in de Palliatieve Fase*. Op de jaarlijkse 2-daagse Nursing Experience hebben in totaal 10 TT-zorgverleners ongeveer 200 bezoekers TT gegeven. Het team van TT-docenten is in 2023 tweemaal bijeen geweest voor een docentendag en eenmaal voor een bijscholingsdag, samen met enkele TT-coördinatoren uit zorginstellingen.

Het kwartaalmagazine TTWijzer is dit jaar 4x verschenen.

ORGANISATIE

Het Van Praag Instituut heeft een onbezoldigd bestuur dat uit drie personen bestaat:

- Mevrouw drs. K.S.M. Jurgens, voorzitter
- De heer prof.em. J.L.F. Gerding, penningmeester
- De heer H. van den Muijzenberg MA, secretaris

De dagelijkse leiding ligt bij de directeur, mevrouw M.E.H. Busch MA. Samen met 2 andere medewerkers is zij in dienst van de stichting.

Het Van Praag Instituut doet daarnaast een beroep op een team van 7 zzp'ers als therapeutisch touch docenten, 3 ZZP'ers voor de gastlessen complementaire zorg aan verpleegkundige vervolgoopleidingen en 1 ZZP'er en 2 vrijwilligers als redacteuren/journalisten voor de TT-Wijzer. Op de vrijwilligerspool van ± 15 zorgverleners kan een beroep worden gedaan voor het geven van TT op congressen.

